

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ
STREDISKO
PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

Zobrazovanie migrantov a migrantiek v mediálnom diskurze

Mediálny monitoring

Názov: Zobrazovanie migrantov a migrantiek v mediálnom diskurze.
Mediálny monitoring

Vydalo: Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, Bratislava, 2024

Autorky:

Mgr. Anna Máriássyová

Mgr. Radka Vícenová, PhD.

Mgr. Bogdana Micovčinová, LL.M

Za obsah a jazykovú úpravu zodpovedajú autorky.

Grafická úprava:

Kovidesign

Kamila Černáková

Fotografie použité v tejto publikácii sú ilustračné a boli riadne licencované z freepik.com.

ISBN: 978-80-8296-029-0

Obsah

Úvod	4
1. Právny rámec	7
2. Poznámky k metodológii	2
3. Analýza mediálnych výstupov	18
3.1 Rovina zobrazovania migrantiek a migrantov	19
3.2 Informovanie o dôvodoch migrácie Zobrazovanie náboženských skupín v kontexte porušovania ľudských práv	22
3.3 Korektnosť terminológie súvisiacej s migráciou	24
Záver a odporúčania	30
Zoznam grafov a tabuliek	32

4 Úvod

Verejná diskusia o migrácii je na Slovensku intenzívne prítomná dlhodobou, najmä však od migračnej krízy vrcholiacej v roku 2015, kedy bola európska spoločnosť konfrontovaná s príchodom veľkého počtu ľudí najmä z krajín Blízkeho a Stredného východu v reakcii na rozširovanie území pod kontrolou teroristickej organizácie Islamský štát. Debata počas krízovej situácie bola vypätá a nastavila trend aj do ďalšieho obdobia, kedy sa o migrácii hovorilo najmä v súvislosti s ochranou hraníc a bezpečnostnými rizikami. Charakteristickým pre túto tému sa stal aj expresívny slovník a zároveň bezpečnostné rámcovanie, ktoré sa postupne stali bežnou súčasťou verejnej debaty a ďalej prispievali k stigmatizácii a stereotypizácii. Zároveň je charakter verejného diskurzu úzko prepojený s tvorbou štátnych politík; pre zabezpečenie spravodlivých a efektívnych opatrení v súlade s ľudskoprávnymi štandardmi je nevyhnutné, aby zobrazovanie migrantov a migrantiek vo verejnom diskurze bolo korektné. Nedostatočné povedomie o problematike, ako aj obmedzený osobný kontakt s migrantmi a migrantkami vedie k pretrvávaniu tradičných stereotypov, dezinformáciám, prehlbovaniu predsudkov, riziku radikalizácie spoločnosti a zintenzívneniu nenávistných a xenofóbnych postojov. Dôsledkom je bránenie úspešnej integrácii migrantov a migrantiek do spoločnosti.¹

Pri vytváraní verejného obrazu jednotlivých skupín obyvateľstva zohrávajú kľúčovú úlohu médiá. Táto správa sleduje mediálne zobrazovanie migrantov a migrantiek. Nesleduje pritom fenomén migrácie ako takej, ale konkrétnych ľudí, ktorí migrujú. Zameriava sa na kontext zobrazovania migrantiek a migrantov, prostredníctvom sledovania okolností a dôvodov ich odchodu z materskej krajiny, rámcovania a hlavných tém, v súvislosti s ktorými sa migranti a migrantky v médiách objavujú. Zároveň kladie dôraz na korektnosť terminológie tak v súvislosti s definíciou slov *migrant*, *utečenec* a iných výrazov vzťahujúcich sa na osoby prekračujúce hranice, ale aj v súvislosti s vedomým alebo nevedomým používaním jazyka, ktorý v spojitosti s migráciou má potenciál vyvolať negatívny sentiment voči migrantkám a migrantom.

Táto analytická správa je súčasťou série analýz vypracovaných Slovenským národným strediskom pre ľudské práva (ďalej ako „Stredisko“), ktoré sa týkajú mediálneho zobrazovania vybraných skupín obyvateľstva a ľudskoprávnych fenoménov. Medzi mandáty Strediska podľa zákona č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva patrí monitorovanie a hodnotenie dodržiavania ľudských práv a dodržiavania rovného zaobchádzania a uskutočňovanie výskumov a prieskumov v oblasti ľudských práv. Preto je cieľom tejto správy nielen priniesť nové poznatky v oblasti mediálneho diskurzu a migrácie, ale aj upriamiť pozornosť na to, že spôsob mediálneho zobrazova-

¹ Medzinárodná organizácia pre migráciu. (2022) str. 6.

nia môže vplyvať na uplatňovanie ľudských práv migrantov a migrantiek, napríklad pri nastavovaní azylovej politiky. Uvedené odporúčania je tak potrebné vnímať v kontexte napĺňania práv skupiny ľudí, ktorá čelí ich spochybňovaniu.

Prvá časť správy ponúka právny rámec, ktorý vymedzuje pojmy súvisiace s migráciou a utečenectvom v domácej legislatíve aj medzinárodných dohovoroch a zmluvách, ktorými je Slovenská republika viazaná. Jej cieľom je poskytnúť prehľad o tom, aké právne postavenie môžu mať migrujúci ľudia a aké rôzne kategórie sa môžu vo verejnom diskurze zamieňať s pojmom migrant, ktorý sa používa najčastejšie. Druhá časť obsahuje metodologické východiská mediálneho monitoringu a predstavuje hlavné zistenia týkajúce sa zobrazovania migrantov a migrantiek v prvom polroku 2024 v najčítanejších online spravodajských portáloch. V tretej časti sú následne zhrnuté zistenia a odporúčania, ktoré Stredisko v nadväznosti na zistenia adresuje relevantným aktérom s cieľom skvalitniť informovanie o migrujúcich ľuďoch a zvýšiť korektnosť verejnej diskusie.

1. Právny rámec

Všeobecné východiská

8 Vzhľadom na časté zamieňanie termínov utečenec a migrant obsahuje úvodná časť správy vymedzenie týchto pojmov. Definícia utečenca je vymedzená Dohovorom OSN z roku 1951 o právnom postavení utečencov (ďalej ako „Dohovor“). Dohovor vymedzuje utečenca ako osobu, ktorá sa nachádza mimo svojho štátu kvôli opodstatnenému strachu z prenasledovania z rasových, náboženských a národnostných dôvodov alebo z dôvodu príslušnosti k istej sociálnej skupine, či zastávania určitých politických názorov. Ide o osobu, ktorá nemôže využiť ochranu svojho štátu, alebo ju v dôsledku uvedených obáv prijať odmieta; prípadne sa jedná o osobu bez štátneho občianstva, ktorá sa nachádza mimo štátu svojho doterajšieho pobytu v dôsledku takýchto udalostí a vzhľadom na uvedené obavy sa tam nemôže alebo nechce vrátiť. Vo vnútroštátnom právnom rámci bol pojem utečenec a utečenka nahradený pojmom žiadateľ a žiadateľka o azyl a azylant a azylantka. Medzinárodná, resp. vnútroštátna legislatíva nedefinujú termíny migrant a migrantka, resp. migrácia. Medzinárodná organizácia pre migráciu (ďalej ako „IOM“) definuje migrantku ako osobu, ktorá z akýchkoľvek dôvodov opustí jednu krajinu a presťahuje sa do inej krajiny po dobu minimálne na obdobie troch mesiacov.² Pri migrácii je potrebné rozlíšiť medzi vnútornou a medzinárodnou migráciou. Pri vnútornej migrácii ide o pohyb osôb v rámci jednej krajiny, ktorý je spojený s trvalou alebo prechodnou zmenou pobytu. Zahraničnú migráciu možno definovať ako pohyb jednotlivcov cez hranice suverénnych štátov, ktorý je spojený s trvalou alebo prechodnou zmenou ich pobytu.³

Slovenský právny poriadok teda nedefinuje pojem migrant a migrantka, ale pojem cudzinec. V zmysle § 2 ods. 2 zákona č. 404/2011 o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej ako „zákon o pobyte cudzincov“) cudzincom je každá osoba, ktorá nie je štátnym občanom a občiankou Slovenskej republiky. Pojem cudzinec je širší a zahŕňa aj osoby so štatútom utečenca a utečenky. Tieto osoby predstavujú špecifickú kategóriu, ktorá zahŕňa jednotlivcov, ktorí sú prenasledovaní alebo vystavení iným vážnym nebezpečenstvám, pričom pre tento štatút sú ustanovené osobitné právne mechanizmy a ochrana.

² Medzinárodná organizácia pre migráciu (2024): *Aj my sme tu doma*. Dostupné na: <https://iom.sk/sk/migracia/vzdelavacie-materialy-o-migracii.html>

³ Medzinárodná organizácia pre migráciu: Základné pojmy v oblasti migrácie a integrácie cudzincov. Dostupné na: <https://iom.sk/sk/pre-media/zakladne-pojmy-o-migracii.html#migrant>

Legislatívny rámec

Podľa § 29 ods. 1 zákona č. 480/2002 Z. z. o azyle (ďalej ako „zákon o azyle“) dočasné útočisko sa poskytuje na účely ochrany cudzincov pred vojnovým konfliktom, endemickým násilím, následkami humanitárnej katastrofy alebo hromadným porušovaním ľudských práv v ich krajine pôvodu. Udelením dočasného útočiska vzniká odírencovi tolerovaný pobyt na území SR. Ide o typ pobytu, ktorý má krátkodobý účel a poskytuje sa štandardne na dĺžku pobytu nepresahujúcu 180 dní.⁴ Podľa § 29 ods. 2 zákona o azyle „vláda v súlade s rozhodnutím Rady Európskej únie vyhlási poskytovanie dočasného útočiska a zároveň určí začiatok, podmienky a skončenie poskytovania dočasného útočiska a vyčlení finančné prostriedky na úhradu výdavkov spojených s poskytovaním dočasného útočiska; vláda môže vyhlásiť poskytovanie dočasného útočiska aj bez rozhodnutia Rady Európskej únie.“ Vzhľadom k vyššie uvedenému, vláda Slovenskej republiky (ďalej ako „vláda“) vyhlasuje poskytovanie dočasného útočiska v súlade s rozhodnutím Rady Európskej únie (ďalej ako „Rada EÚ“). K samotnému vyhláseniu poskytovania dočasného útočiska môže rovnako dôjsť aj bez rozhodnutia Rady EÚ. Táto možnosť bola doplnená do zákona o azyle novelou účinnou od 26. februára 2022.⁵ Uznesením č. 144 z 28. februára 2022 vláda SR vyhlásila poskytovanie dočasného útočiska štátnym občanom Ukrajiny a ich rodinným príslušníkom.⁶

Podľa § 31 ods. 1 písm. c) zákona o azyle môžu o dočasné útočisko požiadať osoby, ktoré majú ukrajinské občianstvo a rodinní príslušníci ukrajinského občana alebo osoby, ktorej bola udelená medzinárodná ochrana alebo rovnocenná vnútroštátna ochrana na Ukrajine pred 24. februárom 2022 (ak rodinný príslušník býval na Ukrajine pred 24. februárom 2022). O takýto druh ochrany môže požiadať manžel alebo manželka takejto osoby, maloleté deti alebo maloleté deti manžela alebo manželky takejto osoby, rodičia dieťaťa do veku 18 rokov, ktoré je občanom Ukrajiny a iný blízky príbuzný, ktorý žil v spoločnej domácnosti s občanom Ukrajiny alebo s osobou s udelenou ochranou a bol na svojho príbuzného úplne alebo čiastočne odkázaný. Ďalej sú to osoby, ktoré nemajú ukrajinské občianstvo, ale bol im udelený trvalý pobyt na území Ukrajiny pred 24. februárom 2022 a nemôžu sa vrátiť za bezpečných a stabilných podmienok do svojej domovskej krajiny. Zákon o azyle vymedzuje odídencia ako cudzinca,

⁴ § 59 ods. 1 zákona č. 404/2021 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej ako „zákon o pobyte cudzincov“).

⁵ Zákon č. 50/2022 Z. z. o niektorých opatreniach v súvislosti so situáciou na Ukrajine nadobudol účinnosť 26.02.2022.

⁶ Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 144 z 28. februára 2022 k návrhu na vyhlásenie poskytovania dočasného útočiska podľa § 29 ods. 2 zákona č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov štátnym občanom Ukrajiny a ich rodinným príslušníkom.

ktorému ministerstvo na základe rozhodnutia vlády poskytlo dočasné útočisko.⁷

Podľa § 2 zákona písm. a) zákona o azyle medzinárodnou ochranou je udeľenie azylu alebo poskytnutie doplnkovej ochrany. V zmysle § 2 písm. b) zákona o azyle je azylom ochrana cudzinca pred prenasledovaním z dôvodov uvedených v medzinárodnej zmluve (Dohovore) alebo v osobitnom predpise (zákon č. 460/1992 Zb. Ústavy Slovenskej republiky).⁸ Podľa § 9 zákona o azyle ministerstvo môže udeľiť azyl z humanitných dôvodov. V zmysle § 2 písm. c) zákona o azyle doplnkovou ochranou je ochrana pred vážnym bezpráviem v krajine pôvodu. Zákon o azyle definuje poskytnutie azylu a poskytnutie doplnkovej ochrany na účel zlúčenia rodiny. Po udelení azylu osoba získava trvalý pobyt na Slovensku. V prípade doplnkovej ochrany je osobe udelený prechodný pobyt.

Vo vnútroštátnom právnom poriadku pojem migrant nie je definovaný. Vo všeobecnosti ide osobu, ktorá z rôznych dôvodov opustí jednu krajinu a presťahuje sa do inej krajiny na obdobie minimálne troch mesiacov.⁹ Ako bolo uvedené vyššie, za cudzinca sa považuje osoba, ktorá nie je štátnym občanom Slovenskej republiky. V tejto súvislosti je potrebné rozlišovať medzi občanom Európskej Únie (ďalej ako „EÚ“) a štátnym príslušníkom tretej krajiny. Podľa § 66 zákona o pobyte cudzincov, občan EÚ, ktorý sa zdržiava na území Slovenskej republiky dlhšie ako tri mesiace, je povinný požiadať o registráciu pobytu na území Slovenskej republiky. Žiadosť o registráciu pobytu sa podáva na úradnom tlačive osobne na policajnom útvere do 30 dní od uplynutia troch mesiacov odo dňa vstupu na územie Slovenskej republiky. Občan EÚ môže požiadať o trvalý pobyt po 5 rokoch nepretržitého a legálneho pobytu na území Slovenskej republiky.

10

V prípade štátnych príslušníkov tretích krajín platia odlišné požiadavky. Takéto osoby musia žiadať o povolenie na pobyt na území SR. O povolení na pobyt rozhoduje následne cudzinecká polícia na základe podanej žiadosti so zákonnými požiadavkami. Cudzinec zo štátu mimo EÚ, ktorý plánuje zostať na území Slovensku, môže požiadať o jeden z troch druhov pobytu, a teda o trvalý pobyt, prechodný pobyt a tolerovaný pobyt. Podľa § 42 ods. zákona o pobyte cudzincov trvalý pobyt je trvalý pobyt na päť rokov, na neobmedzený čas a dlhodobý pobyt. Podľa § 20 ods. 2 prechodný pobyt je viazaný na jeden účel. Ak štátny

⁷ Osoby, ktoré môžu požiadať o dočasné útočisko, sú určené uznesením vlády SR č. 185 zo 16. marca 2022 k návrhu na vyhlásenie poskytovania dočasného útočiska v súlade s vykonávacím rozhodnutím Rady (EÚ) 2022/382 zo 4. marca 2022.

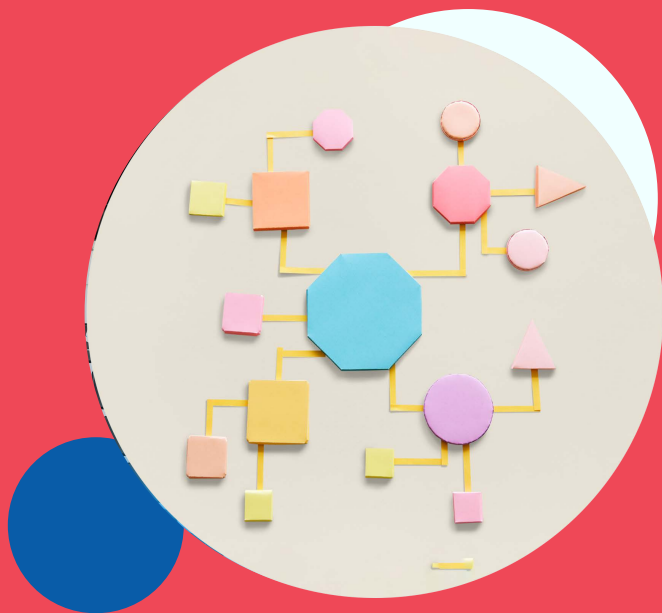
⁸ Podľa čl. 53 zákona č. 460/1992 Zb. Ústavy Slovenskej republiky (ďalej ako „Ústava“), „Slovenská republika poskytuje azyl cudzincom prenasledovaným za uplatňovanie politických práv a slobôd. Azyl možno odoprieť tomu, kto konal v rozpore so základnými ľudskými právami a slobodami. Podrobnosti ustanoví zákon.“

⁹ Medzinárodná organizácia pre migráciu (2024): *Aj my sme tu doma*. Dostupné na: https://iom.sk/sk/publikacie/integracia-migrantov.html?download=162:mic/iom_instr-mat-aj-my-sme-tu-doma_2022-03-16.pdf

príslušník tretej krajiny chce vykonávať inú činnosť, než na akú mu bol udelený prechodný pobyt, musí podať novú žiadosť o udelenie prechodného pobytu.

V súvislosti s problematikou migrácie možno rozlíšiť medzi legálnou a nelegálnou migráciou, pričom ich označenie závisí od zákonnosti a oprávnenosti prekročenia štátnych hraníc. Legálna migrácia sa týka prekročenia štátnej hranice s platnými cestovnými dokladmi, vízami alebo inými povoleniami, ktoré sú potrebné na vstup do krajiny. Naopak, nelegálna migrácia zahŕňa prekročenie štátnej hranice bez platných cestovných dokladov. Z právneho hľadiska môže byť čin považovaný za legálny alebo nelegálny, avšak nie samotná osoba.¹⁰ Korektným aplikovaním pojmov možno prispieť k minimalizovaniu stigmatizácie a stereotypným tendenciám v súvislosti s migrantmi a migrantkami.

¹⁰ Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky: *Utečenci, migranti, azylanti*. Dostupné na: [K problematike migrácie a azylu vydal migračný úrad zaujímavý infoleták, Ministerstvo vnútra SR - Azyl a migrácia](#)

12

2. Poznámky k metodológii

Analýza mediálneho zobrazovania sa zameriava výlučne na pojmy migrant/migrantka vychádzajúc z predpokladu, že vo verejnom aj politickom diskurze ide o najpoužívanejší pojem. Je však často využívaný aj na pomenovanie ľudí so statusom dočasného útočiska alebo žiadateľa o azyl, prípadne sa zamieňa za iné termíny používané v legislatíve, uvedené v predchádzajúcej kapitole. Príkladom je už spomínaný zaužívaný termín „migračná kríza“, ktorý sa najmä v politickom diskurze bežne používa aj v situáciách, keď veľkú časť prichádzajúcich ľudí tvoria utečenci. Po reakcii Európskej únie a vytvorení systému povinných kvót sa na Slovensku hovorilo o kvótach na migrantov, hoci sa týkali výlučne o žiadateľov o azyl, teda utečencov.¹¹ Vo verejnej debate tak absentoval dôraz na to, že ide o ľudí, ktorí majú nárok na zvýšenú právnu ochranu. Aj v súčasnosti je vo verejnom aj politickom diskurze dominantné používanie slova migrant, napríklad pri informovaní o ochrane hraníc alebo diskusiách o ich prerozdelení v rámci Európskej únie. V tejto súvislosti má na verejnú mienku výrazný vplyv preferencia vlády SR zaplatiť náhradu namiesto prijatia migrantov a migrantiek. V skutočnosti sa požiadavka na relokáciu týka ľudí žiadajúcich o azyl, teda do výraznej miery o utečencov a utečenky. Zároveň, pojem migrant/migrantka sa pomerne často vo verejnom diskurze spája s paušalizáciou, sekuritizáciou a inými formami nenávisťných prejavov. Významným faktorom bolo napríklad to, že jediná skupina ľudí, ktorú v tom čase Slovenská republika prijala, boli asýrski kresťania, ktorých vtedajší premiér Robert Fico označil za ľahšie integrovateľných ako moslimov.¹² Ľudia vyznávajúci iné ako kresťanské náboženstvo tak boli implicitne aj explicitne označovaní za neschopných adaptácie na európsku kultúru a tým aj za hrozbu. Výrazne negatívne zobrazovanie moslimskej náboženskej skupiny a ich intenzívne prepájanie s témou migrácie v domácom kontexte v mediálnom diskurze identifikovalo vo svojom výskume aj Stredisko.¹³ Posilňuje sa tak naratív smerujúci k odmietaniu migrantov a migrantiek verejnosťou a politickými predstaviteľmi a predstaviteľkami – prijatie ľudí utekajúcich pred vojnou na Ukrajine nebolo verejne spochybňované aj vďaka tomu, že súčasťou diskusie neboli obavy o ich integráciu do spoločnosti.

Je zrejmé, že charakter zobrazovania migrujúcich ľudí a témy, s ktorými sú spájaní, majú výrazný vplyv na vnímanie migrujúcich ľudí verejnosťou. Cieľom tejto časti správy je preto analyzovať, akým spôsobom sú v mediálnom diskurze zobrazovaní migranti a migrantky. Ako kľúčové slová na vyhľadávanie príspevkov boli preto zvolené „migrant“, „migrantka“, „migranti“ a „migrantky“, aby

¹¹ Príkladom je výrok vtedajšieho premiéra R. Fica, ktorý sa pri príležitosti podania žaloby na Európsky súdny dvor kvôli prijatiu povinných kvót Európskou úniou vyjadril že „Ak by dnes vo vláde sedela opozícia, už sú tu navezení migranti. Dnes by sme tu už mali možno 2-tisíc nastúpených migrantov, o ktorých by sme nič nevedeli. Obrovské bezpečnostné riziká.“ (2.12.2015, dostupné na: <https://dennikn.sk/310341/ficova-vlada-dnes-podala-zalobu-eu-utecenecke-kvoty/>)

¹² Teraz.sk (2015): R. FICO: Stojím si za tým, že v SR je ľahšie integrovateľný kresťan. 12.12.2015. Dostupné na: <https://www.teraz.sk/slovensko/fico-krestania-migranti-humenne/171003-clanok.html>

¹³ Vícenová, R., Máriássyová, A., Micovčinová, B. (2024). Náboženské skupiny v mediálnom diskurze: Mediálny monitoring. Bratislava: SNSLP.

monitoring zachytil zobrazovanie konkrétnych osôb, nie migrácie ako takej. Zámerom je na rozdiel od prevládajúceho zobrazovania dôsledkov migrácie zdôrazniť jej individuálnu rovinu a tým prispieť k väčšej akceptácii a porozumeniu spoločnosťou. Cieľom monitoringu bolo preto odpovedať na nasledujúce otázky:

1. V súvislosti s akými témami sa hovorí o migrantoch a migrantkách?
2. Používa sa pojem migrant/migrantka korektne v súvislosti s označovaním nelegálnej migrácie a utečenectva?
3. Boli uvádzané dôvody a kontext migrácie zobrazovaných ľudí? Ak áno, aké?

Zber dát prostredníctvom služby Mediaboard prebiehal v prvom polroku 2024, od 1.1.2024 do 30.6.2024. Sledovaných bolo 20 najnavštevovanejších online spravodajských portálov podľa priemernej návštevnosti v poslednom štvrtroku 2023 (október-december), teda v období tesne pred začiatkom zberu dát (Tabuľka 1).

Tabuľka 1: Najnavštevovanejšie spravodajské portály za október až december 2023 (podľa priemerovaných mesačných hodnôt návštevnosti)

14

Spravodajské portály

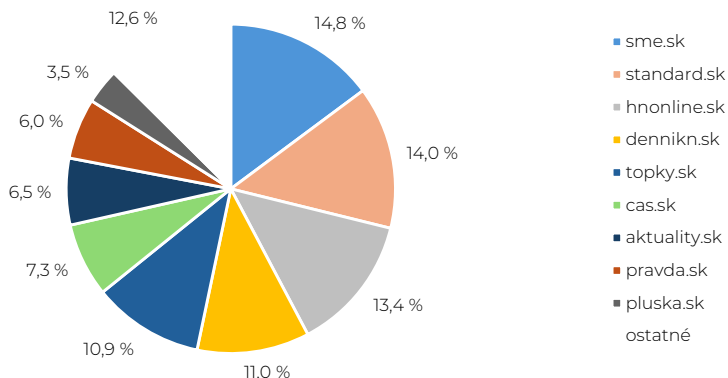
1. aktuality.sk	11. refresher.sk
2. pluska.sk	12. dobrenoviny.sk
3. sme.sk	13. tvnoviny.sk
4. zoznam.sk	14. noviny.sk
5. pravda.sk	15. dennikn.sk
6. cas.sk	16. interez.sk
7. topky.sk	17. sita.sk
8. hnonline.sk	18. dnes24.sk
9. startitup.sk	19. standard.sk
10. azet.sk	20. markiza.sk

Zdroj: Gemius Slovakia, 2024

Z celkového počtu 2 246 článkov, ktoré v sledovanom období obsahovali kľúčové slová, sa ich najviac vyskytlo na portáloch sme.sk (14,8 %), standard.sk (14 %) a hnonline.sk (13,4 %, Graf 1).¹⁴ Naopak, na portáloch dobrenoviny.sk a markiza.sk nebol zaznamenaný žiadny výskyt článkov so sledovanými kľúčovými slovami.

¹⁴ V kategórii ostatné sú zahrnuté spravodajské portály, ktorých podiel nepresiahol 3 %: sita.sk, azet.sk, noviny.sk, tvnoviny.sk, startitup.sk, zoznam.sk, refresher.sk, interez.sk, dnes24.sk, dobrenoviny.sk a markiza.sk

Graf 1 Výskyt príspevkov so sledovanými kľúčovými slovami podľa médií

V nadväznosti na stanovené výskumné otázky boli v príspevkoch sledované nasledovné položky, ktoré umožnili hlbšiu analýzu spôsobu zobrazovania migrantov a migrantiek.

15

Rovina zobrazovania migrantiek a migrantov

Táto položka zistovala, v súvislosti s akými témami boli v médiách migranti a migrantky spomínaní. Je dôležitá pre porozumenie charakteru diskurzu o migrácii a procesu tvorby stereotypov. Sledované boli štyri kategórie, v prípade výskytu viacerých v jednom príspevku bola zvolená tá prevládajúca:

- *bezpečnostná rovina* – príspevky, v ktorých boli migranti a migrantky priamo pomenovaní ako údajná bezpečnostná hrozba, ale aj implicitne spojení s otázkou bezpečnosti a ochrany hraníc (napríklad príspevky týkajúce sa prevádzacstva, posilňovania hraničných kontrol alebo vyjadrenia predstaviteľov bezpečnostných zložiek týkajúce sa migrácie)
- *socioekonomická rovina* - príspevky týkajúce sa sociálneho zabezpečenia, bývania, pracovnej oblasti, demografie a súvisiacich tém. Do tejto kategórie boli zaradené aj príspevky informujúce o dohodách na dočasné umiestnenie migrantov žiadajúcich o azyl na území iných krajín (pokiaľ v nich neboli spomínané otázky bezpečnosti)
- *individuálna rovina* – príspevky týkajúce sa individuálnych príbehov migrantov a migrantiek, a to nielen v súvislosti so samotným priebehom migrácie, ale aj ich životom ako takým
- *iné* – inde nezaradené príspevky

Dôvod migrácie

Položka sledovala, či boli v článku pomenované dôvody, pre ktoré došlo k migrácii. Takáto informácia je dôležitá z hľadiska porozumenia a akceptácie migrantov a migrantiek. Sledovaných bolo päť kategórií:

- *vojna* (útek pred vnútroštátnym alebo medzinárodným ozbrojeným konfliktom)
- *politické dôvody* (útek pred politickým prenasledovaním, odchod kvôli nepriaznivej politickej situácii v krajine)
- *ekonomické dôvody* (migrácia za prácou, lepším zárobkom)
- *iné dôvody*
- *neuveďené*

Domáce a zahraničné spravodajstvo

Bolo sledované to, či sa o migrácii hovorí v slovenskom alebo zahraničnom kontexte. Táto položka preto má dve kategórie:

- *domáce* – príspevky, ktoré informujú o migrácii na Slovensko aj zo Slovenska (zaradené sem boli napríklad aj príspevky informujúce o migračnom pakte EÚ a postoji SR k nemu)
- *zahraničné* – príspevky informujúce o migrácii do zahraničných krajín, ktorej sa nezúčastňujú osoby zo Slovenska

16

Sentiment zobrazovania migrantov a migrantiek

Cieľom tejto položky bolo zistiť, do akej miery a akým spôsobom médiá zobrazujú migrantky a migrantov tak, že voči nim vyvolávajú nejaký typ sentimentu (explicitne alebo implicitne). Analyzované bolo výlučne zobrazovanie migrantov a migrantiek, nie emočné vyznenie celého príspevku.

- *pozitívny* – migranti a migrantky sú zobrazovaní ako prínos pre spoločnosť, či už ako skupina alebo individuálne
- *negatívny* – migranti a migrantky sú zobrazovaní ako hrozba alebo záťaž. Negatívny sentiment bol pripísaný aj v prípadoch, že sa v príspevku vyskytlo expresívne zafarbené slovo (sledované v kategórii stereotypizujúci a stigmatizujúci jazyk)
- *neutrálny* – bez sentimentu

Korektné používanie slova migrant/migrantka

Podľa informácií uvedených v príspevku bolo sledované korektné použitie slova migrant/migrantka v súvislosti s definíciami pojmov migrant a utečenec uvedenými v prvej kapitole (utečenci majú za splnenia podmienok nárok na osobitnú ochranu). Na základe toho, či príspevok obsahoval takéto informácie boli články kódované do troch kategórií:

- *korektné použitie* – na základe informácií uvedených v príspevku možno usudzovať, že sa netýka utečencov
- *nekorektné použitie* – na základe informácií v príspevku je zrejmé, že osoby, o ktorých sa v príspevku hovorí ako o migrantoch, spĺňajú definíciu utečenca
- *nedá sa určiť* – použitý pojem migrant sa môže vzťahovať na migrantov aj utečencov

V súvislosti s korektnou terminológiou bolo sledované aj to, či sa v príspevkoch vyskytuje slovné spojenie *nelegálny migrant*. Ide o nesprávne pomenovanie (bližšie vysvetlené v kap. 1), ktoré môže prispievať k negatívnemu vnímaniu migrujúcich osôb, preto bol jeho výskyt analyzovaný samostatne.

Stereotypizujúci a stigmatizujúci jazyk

Ako Stredisko upozornilo vo svojej výskumnej správe o nenávisťných prejavoch¹⁵, stereotypizácia a stigmatizácia sa vo verejnom diskurze objavujú veľmi často nielen ako explicitné nenávisťné vyjadrenia, ale aj prostredníctvom expresívnych výrazov, ktoré sú bežnou súčasťou verejnej debaty a emóciu môžu vyvolávať podprahovo. Ich dôsledkom napriek tomu môže byť negatívne vnímanie konkrétnej skupiny ľudí, ktorej sa tento jazyk týka. Analýza sa preto zamerala aj na to, do akej miery dochádza v mediálnom diskurze k stigmatizácii migrantov a migrantiek a akým spôsobom. V rámci tejto kategórie bola sledovaná frekvencia výskytu takýchto výrazov.

¹⁵ Vicenová, R., Máriássyová, A., Popík, J. (2023). Nenávisťný jazyk na politických facebookových profiloch: Správa z monitoringu nenávisťných prejavov. Bratislava: SNSLP.

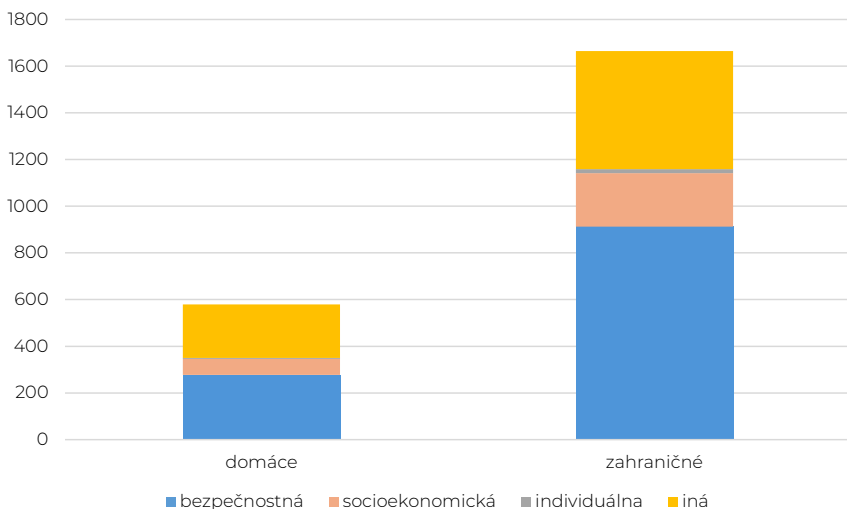
18

3. Analýza mediálnych výstupov

3.1 Rovina zobrazovania migrantiek a migrantov

Z hľadiska pôvodu príspevkov v sledovanom období výrazne prevládalo *zahraničné* spravodajstvo (74,2 %) nad *domácim* (25,8 %), hoci štruktúra príspevkov podľa roviny zobrazovania migrantiek a migrantov sa zásadne nelíšila (Graf 2). V *domácom* (47,8 %) aj *zahraničnom* (54,8 %) kontexte sa migranti a migrantky rámcovali najčastejšie ako *bezpečnostná* téma, a to tak prostredníctvom priameho pomenovania údajného nebezpečenstva, ako aj cez implicitne naznačené spojenie s otázkami týkajúcimi sa bezpečnosti a ochrany hraníc. V súvislosti so socioekonomickými témami sa migranti a migrantky spomínali len pomerne zriedkavo (13,3 %) a takmer vôbec sa napríklad nevyskytovali zmienky o tom, že by migranti a migrantky zneužívali sociálny systém. Výnimku predstavovali články o obmedzení migrácie do Portugalska s citáciou portugalského premiéra o zneužívaní miestnej pohostinnosti. Ešte menej sa hovorilo o príbehoch jednotlivých ľudí (*individuálna* rovina, 0,9 %). Poukazuje to na vysokú mieru paušalizácie migrujúcich osôb, ktoré nie sú zobrazované ako ľudia s individuálnymi príbehmi, ale skôr ako uniformná skupina. Takáto mediálna reprezentácia môže v konečnom dôsledku oslabovať citlivosť voči ľudským právam a potrebám migrantov a migrantiek. V kategórii *iné* sa najčastejšie vyskytovali príspevky informujúce o záchrane, resp. úmrtí migrantov pri snahe dostať sa do Európy cez Stredozemné more, prípadne také, kde kľúčové slová boli použité bez ďalšieho kontextu.

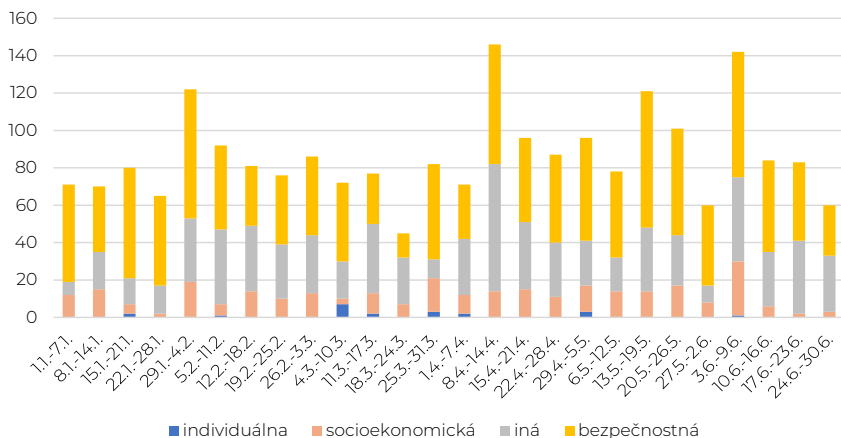
Graf 2 Počet článkov podľa roviny zobrazovania migrantov a migrantiek a domáceho a zahraničného spravodajstva

Frekvencia informovania o migrantoch a migrantkách závisela od výskytu konkrétnych reportovaných udalostí a v čase je veľmi variabilná (Graf 3). *Bezpečnostná* rovina sa najčastejšie vyskytovala v týždni 13.5.-19.5, v ktorom bolo najvýraznejšou témou odmietnutie migračného paktu niektorými krajinami Európskej únie. Téma ochrany hraníc pred migrantmi bola výrazná aj v týždni 29.1.-4.2., kedy sa hovorilo najmä o zavedení hraničných kontrol zo strany Poľska, a v období 3.6.-9.6. bolo najfrekventovanejšou témou prekračovanie hraníc medzi Bieloruskom a Poľskom a Mexikom a Spojenými štátmi. *Bezpečnostné* rámcovanie sa vo všeobecnosti výrazne viac objavovalo prostredníctvom potreby ochrany pred migrantmi a migrantkami než cez informovanie o konkrétnych bezpečnostných incidentoch, výnimku predstavoval smrteľný útok na poľského pohraničníka. Odôvodnenia prísnejších protiimigračných opatrení boli hlavne v slovenskom kontexte založené najmä na potenciálnom nebezpečenstve, ktoré môžu migranti a migrantky predstavovať, než na príkladoch konkrétnych bezpečnostných incidentov. Najviac príspevkov týkajúcich sa *socioekonomickej* roviny sa vyskytlo v týždni 3.6.-9.6., kedy bolo hlavnou témou nútené vystaňovanie migrantov a migrantiek z Paríža na iné miesta kvôli príprave mesta na olympijské hry. Témami boli aj odchod ekonomických migrantov z Ruska po teroristických útokoch v Moskve (25.3.-31.3.) alebo podmienky, v ktorých žili migranti a migrantky na letisku v Madride (29.1.-4.2.). Priebežne počas sledovaného obdobia sa v médiách vyskytovali zmienky o pripravovanej migračnej dohode Talianska s Albánskom, kam majú byť presúvaní migranti a migrantky z Talianska.

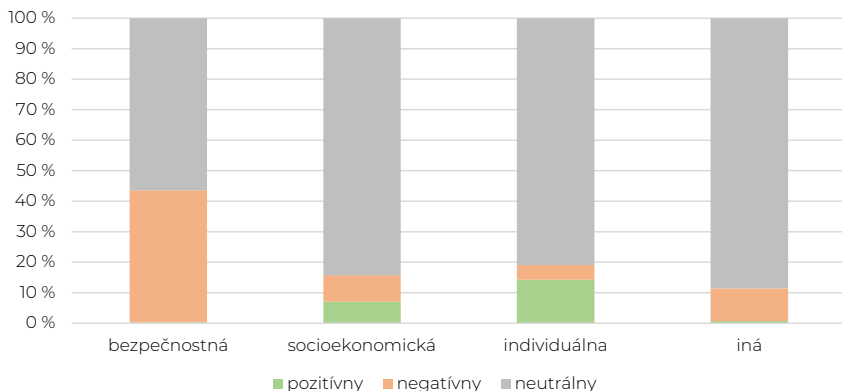
Individuálna rovina zobrazovania prostredníctvom informovania o jednotlivcoch sa v médiách vyskytovala iba minimálne, celkovo išlo o 20 príspevkov. Najväčšie mediálne pokrytie mal prípad vraždy bieloruskej migrantky vo Varšave v týždni 4.3.-10.3. V kategórii *iné* sa vo výraznej miere v priebehu celého sledovaného obdobia nachádzali príspevky o záchrane, resp. úmrtí migrantov a migrantiek pri pokuse o plavbu do Európy alebo o migrantoch ako téme politickej diskusie (bez uvedenia podrobností) na vnútroštátnej aj európskej úrovni. Boli to aj hlavné témy počas týždňa 8.4.-14.4, kedy sa kategória *iné* vyskytovala najčastejšie. V týždni 3.6.-9.6 sa v rámci tejto kategórii najčastejšie vyskytovali príspevky týkajúce sa volieb do Európskeho parlamentu.

Graf 3 Časová os výskytu klúčových slov podľa roviny zobrazovania

Dôležitosť rovnomernejšieho informovania o jednotlivých rovinách zdôrazňuje aj Graf 4, ktorý zobrazuje sentiment príspevkov. Pri *bezpečnostnom* rámcovaní témy sa negatívny sentiment voči migrantom a migrantkám vyskytol vo viac ako 43 % príspevkov. Explicitné alebo implicitné spájanie s negatívnymi javmi tak v kombinácii s prevládajúcou bezpečnostnou rovinou zobrazovania vytvára prevládajúci obraz migrujúcich ľudí ako hrozby. Opakom je zobrazovanie príbehov jednotlivcov v rámci *individuálnej* roviny, ktoré bolo veľmi zriedkavé, ale častejšie bol pri ňom pozorovaný pozitívny sentiment. Ukazuje sa, že práve informácie o konkrétnych ľudských príbehoch majú potenciál zvýšiť povedomie a citlivosť verejnosti na tému migrácie. Pozitívny sentiment pri *socioekonomickej* rovine sa vyskytoval väčšinou v súvislosti s významom migrantiek a migrantov pre trh práce cieľových krajín alebo ich demografickú situáciu. Takmer vôbec sa nevyskytovali príspevky informujúce o migrácii pozitívne kvôli jej kultúrnemu prínosu pre spoločnosť.

Graf 4 Sentiment príspevkov podľa roviny zobrazovania migrantiek a migrantov

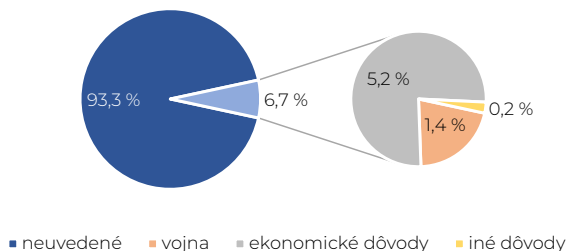

3.2 Informovanie o dôvodoch migrácie

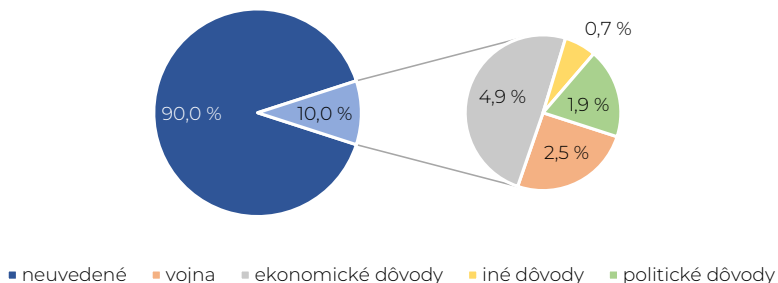
22

Súčasťou komplexného informovania o migrantkách a migrantoch, ktoré môže pomôcť ich akceptácii v spoločnosti, je aj informácia o dôvodoch odchodu z materskej krajiny. Celkovo však boli tieto dôvody spomenuté len v 9 % príspevkov (7 % v domácom spravodajstve a 10 % v zahraničnom spravodajstve). Najvýznamnejším rozdielom medzi *domácim* a *zahraničným* spravodajstvom je pomenovanie konkrétnych dôvodov emigrácie. V domácom kontexte jednoznačne dominujú *ekonomické* dôvody, *politické* dôvody neboli spomenuté ani raz (Graf 5). V zahraničnom spravodajstve sa *ekonomické* dôvody migrácie vyskytujú v menej ako polovici pomenovaných dôvodov migrácie, vo výraznejšej miere sa hovorilo aj o emigrácii z *politických* dôvodov (Graf 6).

Graf 5 Dôvody migrácie v domácom spravodajstve

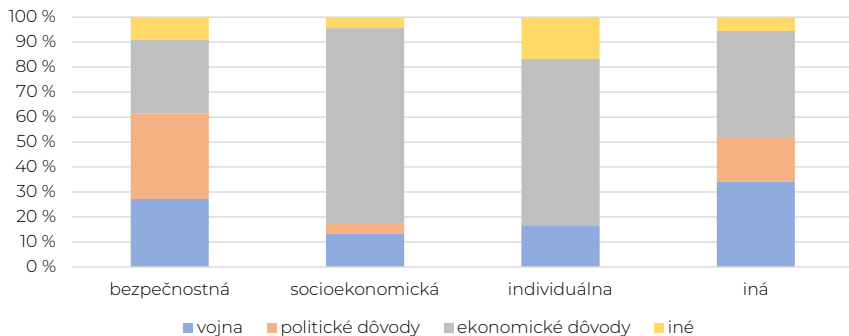

Graf 6 Dôvody migrácie v zahraničnom spravodajstve

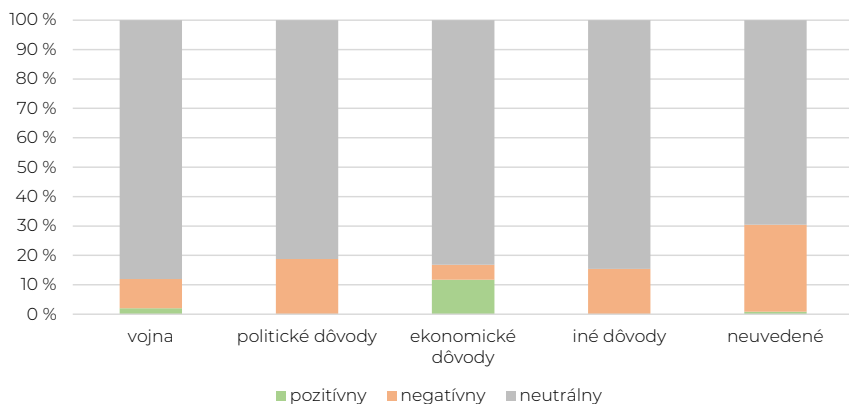
V prípade *vojny* ako dôvodu migrácie sa najčastejšie hovorilo o utečencoch a utečenkách z Ukrajiny, špecificky boli spomínaní aj ľudia z Mjanmarska alebo Sýrie. Časť príspevkov hovorila všeobecne o úteku ľudí pred ozbrojenými konfliktami. V prípade *ekonomickej* migrácie bolo vyznenie príspevkov veľmi rôznorodé. V slovenskom kontexte sa často hovorilo o potrebe priniesť na pracovný trh viac zahraničných pracovníkov a pracovníčok, v ostatných krajinách naopak príspevky informovali o snahách obmedziť príchod migrujúcich pracovníkov a pracovníčok. Týkalo sa to napríklad situácie v Portugalsku, Holandsku alebo na Novom Zélande. Výrazná časť príspevkov o *ekonomických* migrantoch a migrantkách sa týkala ľudí zo stredoázijských republík pracujúcich v Rusku a zhoršenia ich bezpečnostnej situácie po teroristickom útoku v Moskve. Príspevky o migrácii z *politických* dôvodov sa týkali predovšetkým ľudí migrujúcich z Latinskej Ameriky do Spojených štátov a obyvateľov Ruska opúšťajúcich krajinu po invázii na Ukrajinu. *Iné* dôvody vyskytovali len ojedinele. V rámci tejto kategórie boli zaznamenané napríklad aj príspevky o migrácii z dôvodu zmeny klímy, avšak iba v šiestich článkoch. Ide pritom o mimoriadne aktuálnu tému s výrazným presahom na tvorbu migračných politík, ktorá ale nie je v mediálnom priestore a ani v slovenskom politickom diskurze dostatočne reflektovaná.

Graf 7 Dôvody migrácie v súvislosti s rovinou zobrazovania

V súvislosti s dôvodmi migrácie bol sledovaný aj sentiment voči migrantkám a migrantom. Jediný dôvod migrácie, ktorý sa častejšie zobrazuje pozitívne ako negatívne, je napriek všeobecným očakávaniam *ekonomická* migrácia (Graf 8). Tieto príspevky väčšinou hovoria o dôležitosti ekonomických migrantiek a migrantov pre ekonomiku prijímajúcej krajiny. Pri ostatných dôvodoch migrácie výrazne prevažuje negatívny sentiment nad pozitívnym. Najčastejšie (30 %) sa negatívny sentiment voči migrujúcim ľuďom vyskytuje, ak dôvod migrácie nie je uvedený, čo opätovne podčiarkuje význam podrobnejšieho informovania o kontexte migrácie. Ukazuje sa, že pri uvádzaní podrobnejších informácií o migrantoch a migrantkách je tendencia menej ich zobrazovať s negatívnym sentimentom. Nasvedčuje tomu aj podiel negatívneho sentimentu pri zobrazovaní ľudí utekajúcich pred vojnou, ktorý je druhý najnižší zo všetkých sledovaných dôvodov (10 %).

Graf 8 Sentiment v súvislosti s dôvodmi migrácie

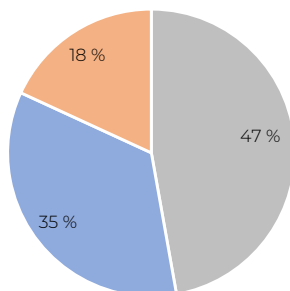

3.3 Korektnosť terminológie súvisiacej s migráciou

Kategória migrantov zahŕňa aj osoby so štatútom utečenca, pre ktoré sú ustanovené osobitné právne mechanizmy a ochrana. Predmetom skúmania preto bolo aj to, do akej miery je používanie slova *migrant/migrantka* korektné v súlade s jeho definíciou, resp. či sa zamieňa so slovom *utečenec/utečenka*. Už niektoré vyššie uvedené príklady používania pojmov migrant a migrantka uvádzané aj v tejto publikácii (napríklad o ľuďoch, ktorí zahynuli pri pokuse dostať sa do Európy cez Stredozemné more alebo unikajú pred ozbrojenými konfliktami) naznačili, že pojem migrant sa používa aj vtedy, ak ide s veľkou pravdepodobnosťou aj o utečencov.

Zistenia v predchádzajúcej kapitole ukázali, že v prípade pomenovania kontextu migrácie sa mení aj spôsob informovania a nazerania na konkrétnych ľudí. Len v 35 % príspevkov bolo slovo *migrant/migrantka* použité správne v tom zmysle, že nešlo o ľudí utekajúcich pred nebezpečenstvom alebo prenasledovaním (Graf 9). V 47 % prípadov bolo možné usudzovať, že príspevky sa okrem migrantov môžu týkať aj utečencov a utečieniek, a v 18 % príspevkov bolo možné z príspevku vyvodiť záver, že utečenci a utečienky boli pomenovaní nekorrektne ako migranti a migrantky.

Graf 9 Korektnosť použitia kľúčového slova migrant/migrantka v súvislosti s utečenectvom

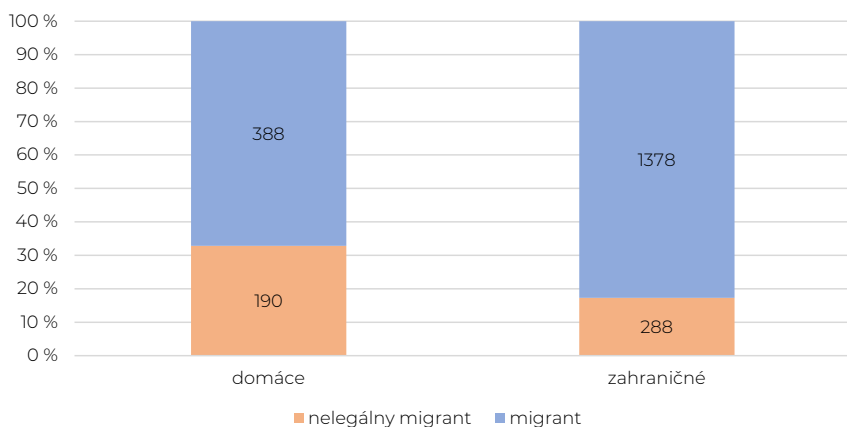
■ nedá sa určiť ■ korektné ■ nekorrektne

Časť týchto príspevkov hovorila o migrantoch a migrantkách aj v tom prípade, ak bolo explicitne uvedené, že ide o ľudí utekajúcich pred vojnou alebo prenasledovaním: „Minister v súvislosti s útokom povedal, že „nemôžeme vedieť, koľko rizikových osôb na Slovensko preniklo“ v čase príchodu migrantov unikajúcich pred vojnou na Ukrajine.“ (tvnoviny.sk, 25.3.2024); „Konflikt v Sýrii stále vyháňa ľudí z domova, mnohí nebezpečnú cestu po mori neprežijú a preživší spomínajú na nehumánne zaobchádzanie zo strany gréckych orgánov. Grécka pobrežná stráž začiatkom februára oznámila, že našla telá dvoch migrantov, ktorí sa zrejme utopili pri potopení lode neďaleko ostrova Lesbos.“ (hnonline.sk, 12.2.2024); „Naša organizácia sa zaoberala migrantmi, ktorí zažili fyzické aj psychické týranie iniciované vládou – napríklad z dôvodu, že podporovali demokraciu.“ (hnonline.sk, 1.1.2024) Takéto nesprávne zobrazovanie utečenectva sa vyskytlo v 38 analyzovaných príspevkoch. Ako migranti boli nekorrektne označené aj osoby nútené presídlené z okupovaných ukrajinských území do Ruska.

Nekorektný je aj pojem „nelegálny migrant“ (pozri kapitolu 1). Jeho problematickosť okrem faktickej nesprávnosti spočíva opäť aj v posilňovaní negatívneho

vnímania jednotlivých osôb, napriek tomu sa vyskytol až v 21,1 % sledovaných príspevkov (vrátane rôznych variácií ako „ilegálny“, „neregulárny“ alebo „nezákonný“ migrant alebo cudzinec, Graf 10). Významný je však rozdiel medzi zobrazovaním nelegálnej migrácie medzi správami zo Slovenska a zo zahraničia. Pri *domácom* spravodajstve takmer tretina (32,9 %) príspevkov obsahuje slovné spojenie „nelegálny migrant“, čo môže výrazne vplývať na formovanie verejnej mienky a negatívny postoj voči migrujúcim ľuďom.

Graf 10 Používanie pojmu „nelegálny migrant“ v domácom a zahraničnom spravodajstve

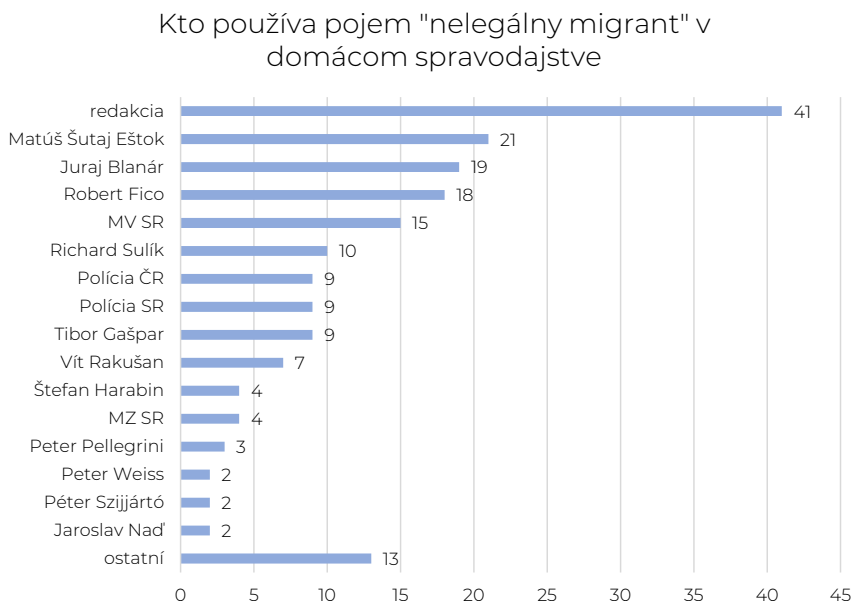

V tejto súvislosti je potrebné sa zamerať aj na to, kto tento pojem používa a v akých súvislostiach sa objavuje v médiách. V domácom spravodajstve bol pojem „nelegálny migrant“ až v 72 % prípadov použitý pri citovaní politických predstaviteľov a predstaviteľiek, bezpečnostných zložiek alebo ministerstiev. Jeho používanie vo verejnom diskurze sa tak normalizuje a navodzuje dojem, že ide o korektný termín, ktorý následne preberajú aj médiá. Pri domácom spravodajstve sa pojem „nelegálny migrant“ najčastejšie vyskytoval v súvislosti s vyjadreniami ministra vnútra SR Matúša Šutaja Eštoka, ministra zahraničných vecí SR Juraja Blanára, premiéra SR Roberta Fica a Ministerstva vnútra SR (Graf 11). Išlo najmä o témy ochrany hraníc a európskeho migračného paktu, ku ktorému mala Slovenská republika výhrady. Tento pojem však používajú aj politickí predstavitelia a predstavielky mimo vládnej koalície. Najčastejšie je to Richard Sulík, ale v médiách sa vyskytlo takéto vyjadrenie aj od Jaroslava Naďa, Rastislava Káčera, Miriam Lexmann či Anny Záborskej.

V prípade zahraničného spravodajstva podiel článkov, ktoré obsahujú vyjadrenia politických predstaviteľov ohľadom nelegálnych migrantov, tvorí iba 26 %, v ostatných príspevkoch ide o vyjadrenia ich autorov a autoriek. Aj v tom-

to prípade je však evidentné, že takéto vyjadrenia používajú najvyšší predstavitelia okolitých štátov aj lídri svetových krajín (Graf 12), rozdiel oproti domácomu spravodajstvu preto môže byť spôsobený častejším využívaním agentúrneho spravodajstva, v ktorom nemusia byť politici a političky priamo citovaní. Vyšší podiel zmienok o nelegálnych migrantoch v domácom spravodajstve však pravdepodobne súvisí aj s častým používaním tohto slovného spojenia v politickej debata, čo priamo poukazuje na potrebu korektného vyjadrovania zo strany politických predstaviteľov a predstaviteľiek. Je preto potrebné zdôrazniť a neustále upozorňovať, že označovanie ľudí za nelegálnych nie je správne (a má výrazný potenciál vytvárať o týchto ľuďoch negatívny obraz) a malo by sa hovoriť iba o nelegálnom konaní.

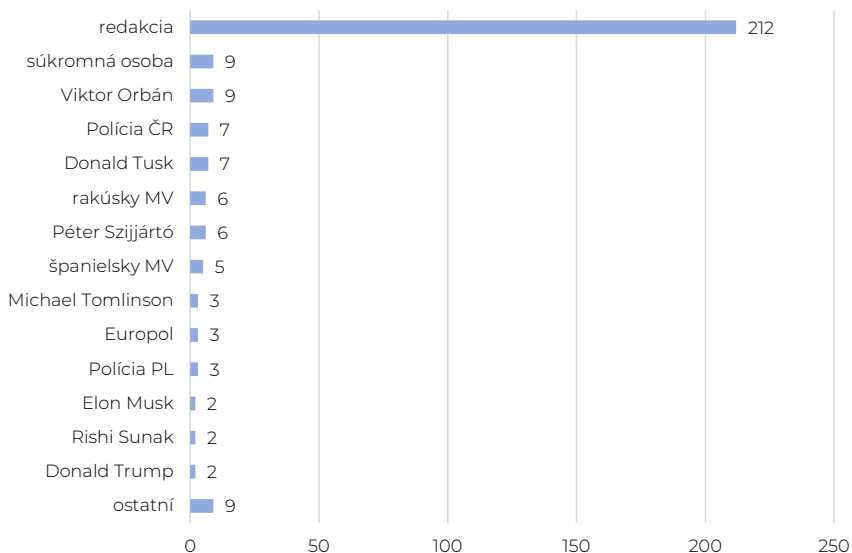
Graf 11 Osoby používajúce pojem „nelegálny migrant“ v domácom spravodajstve¹⁶

¹⁶ Kategória „ostatní“ zahŕňa osoby, ktorých vyjadrenia o nelegálnych migrantoch boli v domácom spravodajstve zachytené iba raz: Juraj Krúpa, Miriam Lexmann, Jozef Hrdlička, Milan Krajniak, Eugen Jurzyca, Štefan Hamran, Anna Záborská, Milan Radačovský, Mateusz Morawiecki, Andrej Babiš a Rastislav Káčer.

Graf 12: Osoby používajúce pojem „nelegálny migrant“ v zahraničnom spravodajstve¹⁷

Kto používa pojem "nelegálny migrant" v zahraničnom spravodajstve

Okrem faktickej korektnosti sa analýza zamerala aj na sledovanie výskytu slov, ktoré môžu vyvolávať voči migrujúcim ľuďom negatívny sentiment. Takýto typ slov a výrazov bol identifikovaný v 9,5 % príspevkov. Vo väčšine prípadov išlo o slová, ktoré nemusia byť použité s cieľom negatívneho zobrazenia a samé osebe nenesú emočný náboj, ale v spojení s migráciou môžu vyvolávať dojem ohrozenia. Sú to napríklad slová prílev (identifikované najčastejšie), prílív, nápor, vlna, prúd a podobne, ktoré navodzujú dojem, že príchod migrujúcich ľudí je nekontrolovaný a masový, čo znásobuje evokovaný pocit ohrozenia. Pri ďalších z použitých výrazov je už negatívny náboj explicitnejší, zdôrazňujúci napríklad masovosť migrácie: *masívny prílev*, *bezprecedentný prílev*, *masívny počet*, *príval*, *invázia*, *nájazdy*, *zaplavuje*. V niektorých prípadoch sú migranti a migrantky priamo pomenovaní ako bezpečnostná hrozba, napríklad prostredníctvom výrazov „*kriminálni migranti*“, „*terorizujú mesto*“, „*čoraz násilnejšia vlna*“, „*agresívni cudzinci*“. Súvisí to s prevládajúcim bezpečnostným rámcovaním témy migrácie, ktoré je analyzované v kapitole 3.1. Najexpresívnejšie výrazy spojené s migrantmi sa v médiách objavovali ako citácie politikov, najčastejšie Donalda

¹⁷ Kategória „ostatní“ zahŕňa osoby, ktorých vyjadrenia o nelegálnych migrantoch boli v zahraničnom spravodajstve zachytené iba raz: Jordan Bardella, Andrej Babiš, Javier Milei, Petr Fiala, Vít Rakušan, Mike Johnson, Tucker Carlson a Fabrice Leggeri.

Trumpa. Média preberali jeho výroky o tom, že migranti „otravujú našu krv“, sú „potenciálni teroristi“ alebo že tí migranti, ktorí spáchali zločin, „nie sú ľudia“. Vyskytol sa aj výrok poslanca ruského parlamentu, že niektorí migranti sú „divokí surovci“. Časť príspevkov obsahujúca uvedené citácie neuvádzala ich kontext a tieto výroky boli v niektorých prípadoch publikované bez adekvátneho komentára alebo reakcie ďalšej osoby.

Obrázok 1 Príklady slov vyvolávajúcich negatívny sentiment používaných v súvislosti s migrantmi a migratkami (podľa frekvencie výskytu)

Závery a odporúčania

Cieľom tejto správy bolo analyzovať, ako sú v slovenských médiách zobrazovaní migranti a migrantky a v nadväznosti na výsledky poskytnúť odporúčania relevantným aktérom. Jednotlivé zistenia naznačujú, že verejný diskurz o migrantkách a migrantoch je na Slovensku vo výraznej miere redukovaný na otázky bezpečnosti a ochrany hraníc, čo následne násobí už aj tak výraznú stigmatizáciu a stereotypizáciu migrujúcich ľudí. Viac ako polovica analyzovaných príspevkov sa týkala bezpečnostnej roviny migrácie, naopak, individuálnym príbehom jednotlivcov sa venovalo menej ako 1 % príspevkov.

Spolu so spôsobom zobrazovania môže mať takéto rámcovanie výrazný vplyv na vnímanie migrantov a migrantiek verejnosťou, najmä ak práve pri bezpečnostnom rámcovaní témy sú migrujúci ľudia najčastejšie zobrazovaní s negatívnym sentimentom – implicitne, ale aj explicitne ako hrozba, nebezpečenstvo alebo ťarcha. **Práve zameranie sa na individuálnu rovinu migrácie môže byť kľúčové pre vyvázenejšie informovanie o rôznych aspektoch života migrantov a migrantiek tak, aby neboli zobrazovaní iba ako osoby ohrozujúce hranice, ale ako ľudia, ktorí v mnohých prípadoch opustili svoje domovské krajiny z existenčných dôvodov a majú nárok na medzinárodnú ochranu.**

30

Dôležitým zistením je aj nekorektné používanie terminológie súvisiacej s migráciou. Ide najmä o používanie pojmu migrant namiesto slova utečenec v tých prípadoch, kedy je z informácií v príspevku zrejmé, že ide o osoby, ktoré spĺňajú definíciu utečenca. Informovanie o dôvodoch migrácie je však vo všeobecnosti sporadické, pričom bez takýchto informácií je pravdepodobnejšie, že voči migrantom a migrantkám bude prevažovať negatívny sentiment. V oblasti terminológie tiež **Stredisko upozorňuje na častý výskyt výrazov, ktoré sú síce bežnou súčasťou jazyka, ale v spojení s migrantkami a migrantmi implicitne vyvolávajú dojem neregulovaného nebezpečenstva**, napríklad „prílev“, „vlna“ alebo „prílív“. K negatívnemu obrazu prispieva aj nesprávne **požívanie spojenia „nelegálny migrant“, ktoré je fakticky nesprávne, pretože nelegálne môže byť iba konanie, nie samotná osoba**. Takéto vyjadrenia však boli zaznamenané aj od politických predstaviteľov a predstaviteľiek naprieč celým politickým spektrom vrátane oficiálnej komunikácie príslušných ministerstiev. **Je nevyhnutné, aby verejní činitelia, ale aj médiá používali korektnú terminológiu a vyvarovali sa stigmatizujúcich vyjadrení voči migrantom a migrantkám.**

Rámcovanie témy migrácie je zároveň spôsobené informovaním o konkrétnych udalostiach týkajúcich sa migrácie. **Je preto dôležité, aby médiá informovali o rôznych aspektoch života migrantov a migrantiek v širšom kontexte a vyhýbali sa ich zobrazovaniu ako jednoliatej masy.** Okrem vyvoláva-

nia strachu to totiž odsúva do pozadia zložitost procesov súvisiacich s migráciou, možné riešenia tiež aj príklady dobrej praxe integrácie migrujúcich ľudí do spoločnosti – tie v sledovanom období takmer úplne absentovali. Zároveň Stredisko zdôrazňuje, že používanie slova migrant nemusí byť samo osebe nesprávne. Dôležité je však v závislosti od kontextu zvoliť správnu terminológiu, aby nedochádzalo paušalizácii, stereotypizácii, prípadne zamieňaniu pojmov. To môže mať v konečnom dôsledku nepriaznivý vplyv na vnímanie týchto ľudí verejnosťou a následne na verejnú mienku o dodržiavaní ich ľudských práv.

Stredisko preto vyzýva:

- **verejných aktérov a aktérky, najmä z politického prostredia**, aby v súvislosti s migráciou používali korektnú terminológiu, ktorá nevyvoláva strach o bezpečnosť; a aby sa vyhýbali stereotypizácii a stigmatizácii migrantov a migrantiek;
- **mediálnu obec**, aby kladla dôraz na korektné informovanie o migrantoch a migrantkách, resp. utečencoch a utečenkách, vyhýbala sa ich zobrazovaniu prevažne ako bezpečnostnej hrozby a zvýšila komplexnosť informovania o téme migrácie prostredníctvom posilneného zobrazovania jej príčin, konkrétnych migrujúcich ľudí a spôsobov ich začlenenia do spoločnosti.

Zoznam grafov a tabuliek

Graf 1	Výskyt príspevkov so sledovanými kľúčovými slovami podľa médií	15
Graf 2	Počet článkov podľa roviny zobrazovania migrantov a migrantiek a domáceho a zahraničného spravodajstva	19
Graf 3	Časová os výskytu kľúčových slov podľa roviny zobrazovania	21
Graf 4	Sentiment príspevkov podľa roviny zobrazovania migrantiek a migrantov	22
Graf 5	Dôvody migrácie v domácom spravodajstve	22
Graf 6	Dôvody migrácie v zahraničnom spravodajstve	23
Graf 7	Dôvody migrácie v súvislosti s rovinou zobrazovania	23
32 Graf 8	Sentiment v súvislosti s dôvodmi migrácie	24
Graf 9	Korektnosť použitia kľúčového slova migrant/migrantka v súvislosti s utečenectvom	25
Graf 10	Používanie pojmu "nelegálny migrant" v domácom a zahraničnom spravodajstve	26
Graf 11	Osoby používajúce pojem "nelegálny migrant" v domácom spravodajstve	27
Graf 12	Osoby používajúce pojem "nelegálny migrant" v zahraničnom spravodajstve	28
Tabuľka 1	Najnavštevovanejšie spravodajské portály za október až december 2023 (podľa priemerovaných mesačných hodnôt návštevnosti)	14
Obrázok 1	Príklady slov vyvolávajúcich negatívny sentiment používaných v súvislosti s migrantmi a migrantkami (podľa frekvencie výskytu)	9